

De schoenen van Vincent van Gogh.

Naar aanleiding van vreemde verhalen over de schoenen die Vincent in Parijs schilderde ben ik gestart met een onderzoek naar betere gegevens omtrent de vorm, het materiaal en de oudheid. Het waren mogelijk zijn eigen wandelschoenen die hem brachten waar hij zijn wilde vooral in de voorgaande jaren. Afb. F255, JH1124 zomer 1886.

Alle begin is moeilijk zo ook dit verhaal. Ik heb al verschillende mensen gesproken op schoenen gebied en aantekeningen gemaakt, die wil ik op een rijtje zetten, Met de start in Nuenen bij Toon van Roosmalen Weverstr.15, oudschoenlapper, via Henny Teunisse, maar hij wist niets uit de tijd van van Gogh. Schoenmaker Meulendijks is overleden. W.Looijmans Oranjestr.25, van vader op zoon in het schoenmakersvak, kwam van uit Tongelre in 1970 naar Nuenen en weet weinig van het oude dorpsgebeuren. Hij is sinds kort als schoenmaker gestopt, heeft nog wel een werkplaats met daar in een afdruk van het eerste schoenenschilderij uit 1886 van Vincent van Gogh. Dat waren handwerk schoenen van de rechteleest.

In 1880 waren in gemeente Nuenen 3 schoenmakerijen met 4 arbeiders, wie waren dat? Waren dat echte schoenmakers of schoenherstellers in ieder geval handwerkers. Zij zullen weinig of niets met de schoenen van van Gogh te maken hebben gehad.

Te Eindhoven is C.J.J. Maijers Mortierlaan 159, voorheen schoenwinkelier 40 jaar lang in de van Ennettenstraat en was ook parttime docent aan de vakschool in s'Hertogenbosch. Het was een zeer oud familie bedrijf. Zijn winkel was nu een boordevol museum met schoenmakersspullen waar hij graag over verteld. De oude schoenfabrieken waren: Robinson, Swift en Limco in Nijmegen. Van Haaren in Waalwijk. Van Bommel in Moergestel en van Lier in Loonopzand. Daar vóór was alles handwerk dat verricht werd door vele thuiswerkers hoofdzakelijk in de Langstraat, een beetje vergelijkbaar met de thuiswevers in Nuenen.

Zaterdag 2 Mei j.l. heb ik het leer en schoenenmuseum in Waalwijk bezocht dat was heel interessant maar wat ik zocht was er niet n.l. het schoenenmodel van Vincent van Gogh dat hij in 1886 te Parijs schilderde. Daar heeft C..Maijers even als W.Looijmans een fotocopy van in hun zaak hangen.

Foto 1 (F255-JH1124)

Alleen de Romeinen hadden linker en rechter schoenen, daarna werd alleen de rechte leest gebruikt tot ongeveer 1880. Op verzoek van enige elite en in rang hoge militaire, werden hier en daar aan linker en rechter leesten gewerkt, de resultaten waren peperduur. De volgende bezoeken aan Cees Maijers, brachten meer inzicht in de rechte leesten van de 19de eeuw. Er waren dus nauwelijks linker en rechter schoenen. Van de rechte leest waren nieuwe schoenen een ramp, die moesten in vorm gelopen worden vaak met behulp van huismiddeltjes zoals, natte proppen papier, door nat gras lopen en het wondermiddel urine. De vele leersoorten hadden een eigen bewerking nodig zoals juchtleer gevet met berkenteerolie (tegen insecten) of ingevet chromleer. De schoenen van Vincent waren toch anders.

Zundert

Een ruim bezoek aan dat dorp, gaf een betere kijk op de jeugd van Vincent. Voor de eerste schoentjes van Vincent moeten we terug naar zijn prille jeugd in Zundert, in het Brabantse boerengrensdorp waar bijna iedereen op klompen liep behalve op Zondag. Maar niet iedereen had schoenen.

Er waren op die dagen veel H.Missen, tussen de vroegmis en de hoogmis waren meestal nog 3 H.Missen dat kwam voor grote gezinnen goed uit om de schoenen van eigenaar te kunnen verwisselen voor de verplichte kerkgang. Het klompen geklikklak in de kerk was niet gewenst. De familie van Gogh hield grote afstand van dat dorpsgedoe en hebben voor zover bekend nooit klompen gedragen. Na de babyslofjes kwamen de kleuterschoentjes, dat model (1840-1860) is in het leer en schoenenmuseum te Waalwijk te zien.

Foto 2a en 2b, kinderschoentjes 1840-1860 rechte leesten ook voor kinderschoentjes

Vincent zal ook wel van dergelijke schoentjes gehad hebben in Zundert. Wat voor soort schoenen hij droeg op dertienjarige leeftijd kunnen we afleiden van de Nuenense foto uit 1902 van de familie Koûn. De jongens links en rechts op de foto hebben nog schoenen aan van de rechte leest. Het lijkt er op dat ze hun schoenen verkeert om aanhebben maar dat is niet zo. Het is wel aannemelijk dat die schoenen al eerder gedragen waren door de oudere broers. In grote gezinnen werden die voor de oudste op de groei gekocht en door de jongere afgedragen en opgelapt zo lang dat kon.

Foto 3a en 3b, Fam. Koûn alleen Pa had schoenen L en R Detail laat beter de verschillen zien

Vincent had minstens 2 paar hoge schoenen, z.g. rijgbottines en van goede kwaliteit, waarmee hij alleen al in Nuenen en omgeving gemiddeld 8 km per dag aflegde. Dat komt neer op ongeveer 5500 kilometer in bijna 2 jaar tijd. Vincent was niet alleen opzoek naar de mooiste plekjes om die inbeeld te brengen. Hij maakte ook flinke wandelingen in 1884 met zijn buurvrouw Margot Begemann. In Juli 2010 is het nieuwe van Goghcentrum aan de Berg in Nuenen geopend. In de vitrine over Margot Begemann staan dames rijglaarsjes van toen. Dat soort schoenen van de rechte leest zal Margot tijdens de wandelingen gedragen hebben.

Dames rijglaarsjes van toen.

De reeds eerder goed ingelopen schoenen heeft hij volgens mij perfect in olievert weergegeven. Het bovenleer was soepel, van runds of kalfsleer volgens een orthopedische schoenmaker van de firma Buchrhornen in Eindhoven. Van het

tweede paar is de zool in het midden totaal versleten, dat is ook te zien op schilderij F332, JH1234 het middelste paar en F332a, JH1233, geschilderd in December 1886. (niet weer gegeven)

Foto 4 (F332-JH1234)

instapbottines met rekbaar tussenstuk toen een modeverschijnsel in Parijs. Waren deze laarzen een krijgertje of misschien van broer Theo. Hij heeft in ieder geval die laarzen nog een keer apart geschilderd begin 1887. F331, JH1235.

De schoenen met een gat in de zool heeft naar hij mijn idee korte tijd later laten repareren d.w.z. laten verzolen. Toen was dat nog het vervangen van het hele onderstel met hak en al en allemaal handwerk. De schilder laat dit prachtig zien, als of hij bij dat verzolen aanwezig was. Al die witte stippen zijn houten pennen (peggen van de vuilboom / sporkenhout), met een priem (pros) werden gaatjes gepikt door en door en dan de peggen er in gehamerd. Het glad maken gebeurde met een rasp, bij de recht staande schoen was dat nog niet gebeurd. Voor de binnenkant werd een speciale gebogen rasp met lange steel gebruikt.

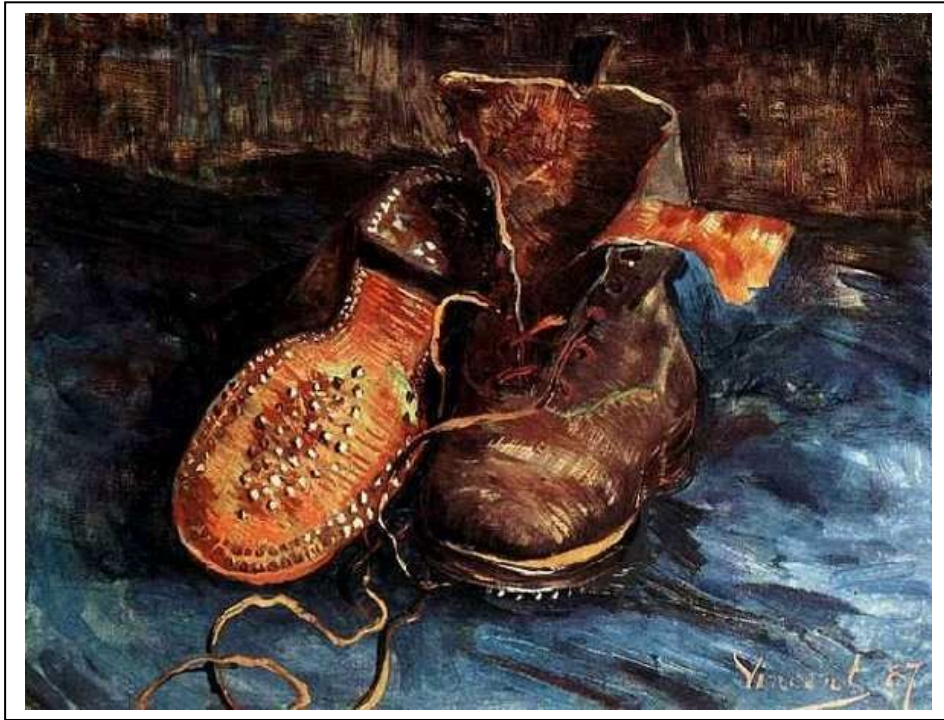

Foto 6 (F333-JH1236)

Wanneer men er toe overgegaan is van hele zool naar halvezool reparaties is niet precies bekend. Dit was ook al een geleidelijk aan proces net als het fabrieksmatige werk. Het had meer met schoenlappen te maken en minder met schoenmaken de vakmensen vonden het een slechte zaak, maar de halve zool had naam gemaakt en was veel goedkoper. Het spoorlijntje aangelegd tussen 1886 en 1890, langs de meeste dorpen in de Langstraat werd dan ook het halvezolen lijntje genoemd. Deze lijn tussen Lage Zwaluwe en 's Hertogenbosch is voor reizigers in Augustus 1950 gesloten en voor goederen vervoer in 1972. Het keukentje van het leer en schoenenmuseum in Waalwijk verkoopt koffie met een halve zool, dat is een koek in de vorm van een halve schoenen zool. Ook iemand die afwijkende dingen doet wordt soms halve zool genoemd. De schoenen van Vincent van Gogh zijn in ieder geval nog van hele zolen voorzien met houten peggen. Die peggen zetten uit bij vochtig worden. Door de zolen nat te maken en enigszins vochtig te houden had men zo goed als waterdichte schoenen. In Maart 1888 heeft Vincent te Arles ook een paar klompschoenen geschilderd F 607, JH 1364 De leestvorm is hier niet duidelijk te zien, ze worden vernoemd als een paar klompen en dat zijn het volgens onze begrippen dus niet. Klompen zijn geheel van hout, deze klompschoenen zijn van stevig leer alleen de zolen met hak zijn van hout. De geschiedenis van dit model is

niet duidelijk. Het doet denken aan een mode verschijnsel voor vrouwen als werkschoenen in huis en tuin. (Het werd een blijvertje ook voor mannen) Ik denk dat die klompschoenen van een van die Arlesse vrouwen waren die Vincent daar geportretteerd heeft.

Foto 7 (F607-JH1364)

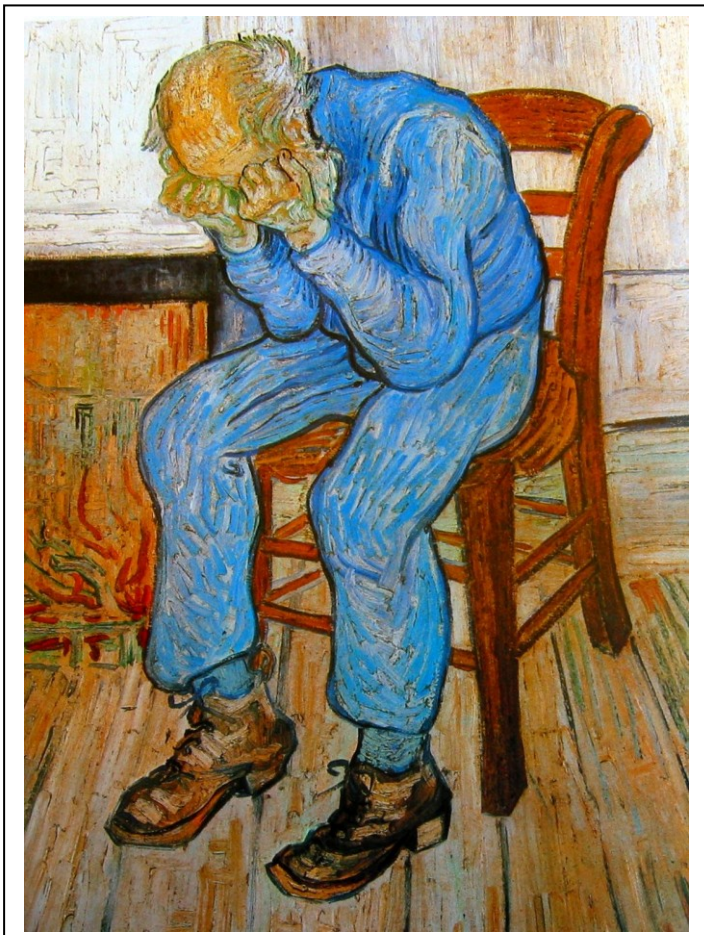
In augustus 1888 heeft Vincent nog een paar veterschoenen geschilderd met extra dikke zolen F 461, JH 1569. Deze schoenen staan op een tegelvloer dezelfde vloer waar op een zittende Zouaaf is geschilderd F424-JH1488 en zijn stoel met pijp F498-JH1635. Dit zou de vloer van zijn atelier kunnen zijn.

Volgens mij zien we die schoenen nog terug in Saint-Rémy April/Mei 1890 een treurende oude man, een bijna copie van een oude tekening van 1882 uit Den Haag. Die oude man had daar een raar model schoenen aan of Vincent vond dat toen nog onbelangrijk om het beter weergeven. Nu in olieverf is dat veel duidelijker en zijn het waarschijnlijk de schoenen van Vincent zelf. Een treurende figuur in zijn schoenen en zittend op zijn stoel, misschien letterlijk en figuurlijk zo bedoeld.

Foto 8 (F461-JH1569)

Foto 9 (F702-JH1967)

Bronnen:

Leer en schoenen museum Waalwijk
C.J.J.Maijers schoenen hystoricus Eindhoven
Van Gogh alle schilderijen Taschen
Van Gogh en zijn weg J.Hulsker

Kees Verkooijen 2008 /2010